

LAUSUNTO KESKIPITKÄN AIKAVÄLIN ILMASTOPOLIITTISEN OHJELMAN LUONNOKSESTA

Yleistä

Keskipitkän aikavälin ilmastopoliittikan suunnitelma antaa hyvän kuvan ilmastopoliittikkaan liittyvistä Euroopan Unionin säädöksistä ja tavoitteista sekä Suomen omasta ilmastopoliitikasta. Tosin Suomen ilmastopoliittikan toimijoiden kuvauksesta on jäänyt pois maakunnan liittojen ja ELY-keskusten ilmastotyö eli ns. maakunnallinen ilmastotyö. Esimerkiksi maakuntaliitot ovat laatineet omalle alueelleen ilmasto-ohjelmia jo 2010 -luvulta lähtien sekä rahoittaneet lukuisia ilmastoon liittyviä tutkimus – ja kehittämishankkeita aluekehittämisarvoihin. Myös maakuntaliittojen ja Ely-keskusten yhteistyö on sujunut hyvin ilmastoasioissa, ja molemmat ovat tukeneet myös asiantuntijuuden kautta alueensa kuntien ilmastotyötä. Maakuntaliitot myös vastaavat maakuntakaavoituksesta alueellaan, millä on merkittävä vaikutus myös keskipitkän aikavälin ilmasto-ohjelmaan tavoitteiden toteuttamiseen. Toki maakunnallista ilmastotyötä käsitellään suunnitelman poikkisektoriaalisissa toimissa, mutta asia on hyvä tunnistaa myös suunnitelman luvussa 3 Suomen ilmastopoliittikka.

Etelä-Savon maakuntaliitto haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin suunnitelman sektorikohtaisiin päästövähennystavoitteisiin:

Liikenne

Liikenteen päästöjen vähentämiskeinot perustuvat Valtioneuvoston keväällä 2021 hyväksymään periaatepäätökseen kotimaan liikenteen päästöjen vähentämisestä eli fossiilittoman liikenteen tiekarttaan. Etelä-Savon maakuntaliitto lausui fossiilittoman liikenteen tiekartasta antamassaan lausunnossa mm., että Itä-Suomeen tarvitaan pikaisella aikataululla sähkön ja kaasun uutta jakeluinfraa ja että kaasutankkausasemien tuessa tulee huomioida myös alueellinen kattavuus. Sähköautojen latauspalveluiden tulee olla kaikille kuluttajille käytettävissä. Nykyinen tilanne, jossa jokainen latausasema vaatii erillisen sovelluksen tai tunnisteiden, on yksittäisen kuluttajan kannalta kestävä.

Autokannan uudistaminen on suuri haaste Itä-Suomessa. Esitämme, että kaikkia tukijärjestelmiä autokannan uudistamiseksi vähäpäästöiseksi tulisi tarkastella alueellisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisesti, siten, että tukisummat (romutuspalkkio, tuki vähäpäästöisen ajoneuvon hankintatuki ja konversiotuet) olisivat korkeampia alueilla, joilla henkilöauton käyttö on välttämätöntä eikä esim. joukkoliikenne tule olemaan vaihtoehto ihmisten arkiliikkumiseen. Näin estettäisiin liikenneköyhyyden lisääntymistä alueilla, joilla ihmisten keskimääräinen tulotaso on matala ja nykyinen autokanta on vanhaa ja suuripäästöistä. On myös huomioitava, että tällaisilla alueilla myös perinteisen autokannan nuorentamisella saadaan aikaan merkittäviä päästövähennyksiä, jolloin esim. pelkkä autoveron alentaminen vaikuttaisi välillisesti autokannan uudistumiseen ja päästöjen vähenemiseen.

Tavaraliikenteen osalta on olemassa suurta päästövähennyspotentiaalia. Tavoitteena on kuljetusten siirtyminen entistä kestävämpiin kuljetusmuotoihin. Konkreettisia toimenpiteitä kuljetusten siirtämisestä maantieliikenteestä rautatie- ja vesiliikenteeseen ei suunnitelmassa esitetä, eikä myöskään korosteta, että taustalla on EU:n vuoden 2011 valkoisen kirjan tavoite siirtää yli 300 kilometrin pituisista maanteiden tavarakuljetuksista 30 prosenttia vuoteen 2030 mennessä ja yli 50 prosenttia vuoteen 2050 mennessä muihin liikennemuotoihin, kuten rautateille tai vesiliikenteeseen. Itä-Suomessa on Suomessa ainutlaatuisen kauppamerenkulunkululle soveltuva syväväyläverkko, joka yhdistyy meriliikenteeseen Saimaan kanavan kautta. Saimaan kanavan sulkuja ollaan pidentämässä ja kanavan vedenpintaa ollaan nostamassa. Tämä mahdollistaa alusten ja sitä myötä lastikokojen kasvattamisen Saimaan kauppamerenkulussa ja näin voidaan siirtää merkittävästi pitkämatkaisia maantiekuljetuksia jatkossa vesiliikenteelle.

Myös multimodaalisten kuljetusten mahdollisuutta tulisi selvittää Itä-Suomessa, jossa käytössä on

rautatieliikenteen lisäksi myös vesiliikenne. Nämä edellyttävät toimenpiteeksi logististen solmupisteiden kehittämistä ja logistiikkapalveluiden kehittämistä sekä logistiikan digitalisaation edistämistä. Myös rataverkon nykyistä laajempi sähköistäminen edistäisi kuljetusten siirtymistä pois tieliikenteestä ja toisaalta pienentäisi raideliikenteen päästöjä. Rataverkon sähköistämistä tulisivin suunnitelmassa tarkastella enemmän samoin kuin koko raideliikenteen kehittämismahdollisuuksia mm. selvittämällä taajamajunaliikenteen mahdollisuuksia pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja miten tätä voitaisiin valtion taholta tukea.

Maatalous

Maataloudessa päästövähennyksiä tehdään erityisesti EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tarjoamilla toimenpiteillä.

Maakuntaliitto pitää tervetulleena sitä, että investointitukea voi saada biokaasulaitosten ja uusien lannankäsittelytekniikoiden tukemiseksi. Maatalouden osalta on hyvä, että tarkasteluun on otettu myös ruuankulutuksen ilmastovaikutukset kuten ruokahävikki, julkiset hankinnat ja ravitsemussuositukset, sillä myös kulutuksen ohjaamisella voidaan vaikuttaa maatalouden kasvihuonekaasujen vähentämiseen.

Rakennusten erillislämmitys

Rakennusten erillislämmityksen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään Fossiilisesta öljylämmityksestä luopumisen toimenpideohjelmassa esitetyillä keinoilla. Avustukset ja kotitalousvähennys ovat tehokkaita tapoja vauhdittaa asuinkiinteistöjen öljylämmityksestä luopumista ja sitä tulee jatkaa. Avustussummatkin voisi porrastaa siten, että myös alueilla, joissa kiinteistöjen arvot alenevat, on kannattavaa vaihtaa lämmitysmuotoa.

Jätehuolto

Jätesektorin päästöjen vähentämiskeinoja on suunnitelmassa esitetty niukasti ja vain koskien jätteenpoltoa. Suunnitelmalla tulisi vauhdittaa enemmän jätehuoltoon liittyvää kierrätystä ja kiertotaloutta mm. tehostamalla tekstiilien ja metallien kierrätystä sekä kierrätykseen liittyvää tutkimustoimintaa. Elinkaarilaskenta tulisi ulottaa kaikkeen tavarantuotantoon ja niiden mahdollisimman tehokkaaseen jälkikäyttöön. Kierrätysaste ei ole Suomessa kovin suuri verrattuna moneen muuhun Euroopan maahan, joten toimenpiteitä kierrätysasteen lisäämiseksi ja jätteen määrän vähentämiseksi sekä paremmaksi lajitteluksi tarvitaan suunnitelmassa esitettyä enemmän.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Suunnitelmassa on poikkisektoriaalisena toimenpiteenä nostettu voimakkaasti esiin kuntien ja alueiden ilmastotyö. Tämä on hyvä asia, sillä kuntien toimilla on erittäin suuri vaikutus taakanjakosektorin päästöihin ja niiden kehittämiseen kaavoituksen, hankintojen ja energiapolitiikan kautta. Suunnitelman kansalaiskuulemisessa lisäksi painottui toive, että yksilölliset ja alueelliset erot otettaisiin huomioon, esim. maaseudulla ja kaupungeissa on erilaiset mahdollisuudet ja vahvuudet vaikuttaa ilmastopäästöihin. Kansalaispalautteen perusteella on suunnitelman toimenpiteisiin sisällytetty kuntien ilmasto- ja kiertotalousratkaisuille suunnattu rahoitus ja myös uuteen ilmastolakiin esitetään velvoitetta kunnille, seuduille tai maakunnille laatia ilmastosuunnitelmat. Etelä-Savon maakuntaliitto kannattaa tätä sillä näin voidaan turvata parhaiten paikallisesti toimivien ilmastoratkaisujen edistäminen.

Maakuntaliitto korostaa päästöihin liittyvän tilastotiedon yhdenmukaisuutta, helppokäyttöisyyttä ja maksuttomuutta kunnille ja alueille tiedon vertailtavuuden ja ajantasaisuuden turvaamiseksi. Päästöjen lisäksi myös hiilinielulaskentaa tulisi kehittää kuntien ja alueiden käyttöön. Suunnitelman mukaan valtio edistää maakuntaliittojen ja valtion aluehallinnon ilmastotyötä ja ilmastoyhteistyötä. Tämän työn suurin

jarru tähän mennessä on ollut ilmastoasiantuntijoiden puute. Maakuntaliitto toivookin, että jokaiseen maakuntaan perustetaan kokopäiväinen ilmastoasiantuntijan virka. Tällainen resurssi voi olla joko maakunnan liitossa tai ELY-keskuksessa.

Yhdyskuntarakenteen osalta on suunnitelmassa otettu huomioon monipaikkaisuus ja sen vaikutuksia sekä asumiseen, liikkumiseen sekä yhdyskuntarakenteeseen selvitetään parhaillaan. Vaikka suunnitelmassa todetaankin, että alueidenkäytön suunnittelu on avainasemassa ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa, niin toimenpiteenä sen kehittämisessä nähdään vain maankäyttö- ja rakennuslain sekä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen sekä valtakunnallinen alueidenkäytön kehityskuva! Maakuntaliitto olisi toivonut suunnitelmalta innovatiivisempaa näkemystä ja ehdotuksia yhdyskuntarakenteen kehittämiseen ilmastoystävällisemmäksi sekä visiota siitä, minkälaisiin yhdyskuntarakenteen muutoksiin kuntien ja alueiden tulisi tulevaisuudessa varautua.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Kotitalouksien hiilijalanjälki eli kulutusperusteiset kasvihuonekaasupäästöt eivät ole juuri pienentyneet viime vuosina. Kulutuksen ilmastovaikutusten vähentämiseksi tarvitaan enemmän informaatio-ohjausta ja kuluttajavalistusta sekä ympäristökasvatuksen toimia. Suunnitelmassa on hyvin pohdittu kuluttajien ilmastotoimien vauhdittamisen keinoja.

Maakuntaliitto pitää hyvänä asiana, että suunnitelmassa on mukana myös kierto- ja biotalouden edistäminen yhtenä keinona vähentää päästöjä ja tehostaa luonnonvarojen kestäväää käyttöä.

Osallistuminen ja vaikutusten arviointi

Etelä-Savon maakuntaliitto kiittää Keskipitkän aikavälin ympäristöohjelman laatimisprosessia erityisesti siitä, että siinä on laajasti kuultu ja osallistettu kansalaisia ja pohdittu ehdotettuja toimia etenkin oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Tämä on erittäin tärkeää silloin, kun mietitään keinoja vähentää liikkumisen ja asumisen ilmastopäästöjä. Ilmastopolitiikan keinot eivät saa aiheuttaa jyrkkiä ja nopeita kustannustason nousuja etenkin lämmitykseen ja liikenteeseen. Keinoja mietittäessä on erityisesti otettava huomioon vaikutukset pienituloisiin, mm. avustusten ja verohelpotusten kohdentamisessa. Sosioekonomisten vaikutusten huomioiminen on yksi suunnitelman toteuttamisen kulmakivistä.

Ohjelman taloudellisia vaikutuksia ja ympäristövaikutuksia on arvioitu osana Hiilineutraali Suomi 2035 -hanketta. Taloudellisen vaikutusarvioinnin mukaan ilmastopolitiikan rakennemuutos työllistää jalostuksen toimialoja lyhyelläkin aikavälillä ja siksi talouden painopiste siirtyy jalostuksen ja alkutuotannon suuntaan. Tämä hyödyttää sellaisia maakuntia, joilla näiden toimialojen osuus aluetaloudesta on suuri. Ohjelman taloudellisten vaikutusten arvio tulee perustua tutkittuun tietoon.

Etelä-Savon maakuntaliitolla ei ole muuta huomautettavaa Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan.